

Produttività e tecnologie nei secoli XII—XVII. A cura di Sara Mariotti. Atti della terza settimana di studio (23—29 aprile 1971), Firenze 1981, ss. 511.

Tom zawierający dorobek konferencji w Prato z 1971 r. ukazał się z dziesięcioletnim opóźnieniem. Skłania to do refleksji, czy przy takich opóźnieniach w ogóle warto wydawać akta kongresów i konferencji naukowych. Akta konferencji z 1969 r. zostały wydane po pięciu latach, w 1974 r., a z 1970 r. po sześciu, w 1976 r.¹ Oba te tomy mają ogromne znaczenie dla historii europejskiego włókiennictwa. Kolejny tom zawiera pierwsze obliczenia na temat wydajności pracy i rozwoju niektórych technik, głównie w zakresie energetyki, włókiennictwa i górnictwa. Dziesięcioletnie opóźnienie druku sprawiło jednak, że wiele z tych ustaleń funkcjonuje już w obiegu naukowym dzięki powieleniu referatów czy publikowaniu artykułów w różnych czasopismach. Sama jestem w tej sytuacji, gdyż mój artykuł o współzależności włókiennictwa i skórnictwa z modą europejską w XVI—XVII w. stał się mało aktualny po wydrukowaniu dwóch książek o zbliżonej tematyce².

W konferencji w Prato w 1971 r. brałyśmy udział z D. Molendą i napisałyśmy obszernie sprawozdanie streszczające wszystkie referaty³. Tu wspomnę tylko o ważniejszych wydrukowanych w omawianym tomie referatach, które nie zostały wygłoszone, a jedynie autorzy przysłali później swe teksty. Na pierwszym miejscu wymienić tu trzeba artykuł P. Duby o problemach wydajności produkcji rolniczej w średniowiecznej Europie. Jest to podstawowe opracowanie zagadnienia, uzupełnione komunikatami ukazującymi wyniki badań w poszczególnych krajach.

Problemy wydajności pracy i rozwoju technologii włókienniczych zostały potraktowane znacznie szerzej aniżeli podczas konferencji. A. K. L. Thijs ukazał rozwój technologii i mocy produkcyjnej różnych gałęzi włókiennictwa w Antwerpii w XVI—XVIII w. W 1971 r. przedstawił on tylko krótki komunikat, teraz zaś rozbudował to opracowanie, wykorzystując materiały z pracy doktorskiej. Dane o wydajności sukiennictwa niderlandzkiego, jakie zestawiał, są fragmentaryczne. Nowatorskie są natomiast definicje niektórych nazw tkanin, jak *bourats* określane jako wyrób o jedwabnej osnowie i wełnianym wątku. Praca zawiera także wiele ważnych informacji farbiarskich, ukazując odmienność barwienia sukna i kamlotu za pomocą innych barwników i zapraw. Interesujące są dane o drukarstwie perkali w Antwerpii w XVIII w.

Ważne uzupełnienie materiałów z konferencji stanowi także artykuł L. Tre-narda o technikach przemysłowych i handlowych w Lille w XVII w. Dotyczy on

¹ *La lana come materia prima. I fenomeni della sua produzione e circolazione nei secoli XIII—XVIII. A cura di Marco Spallanzani, Firenze 1974; Produzione, commercio e consumo dei panni di lana (nei secoli XI—XVIII). A cura di Marco Spallanzani, Firenze 1976, por. moje sprawozdanie w „Kw. HKM”, R. XXVIII, 1980, nr 2, s. 233—296.*

² I. Turnau, *Historia dziewiarstwa europejskiego do początku XIX wieku*, Wrocław 1979; *też*, *Moda i technika włókiennicza w Europie od XVI—XVIII wieku*, Wrocław 1984.

³ D. Molenda, I. Turnau, *Wydajność pracy i technologia w XII—XVII w. Prato, Terza settimana di Studio, 23—29 kwietnia 1971, „Kw. HKM”, R. XX, 1972, nr 1, s. 189—186.*

wielkiej produkcji tkanin wyrabianych z wełny czesanej na sucho, nie natłuszczanej. Chodzi tu o produkcję tzw. nowego sukiennictwa czyli lżejszych, niefolowanych tkanin odzieżowych. Autor ukazał ich szeroki asortyment i znaczne rozmiary produkcji dochodzące do kilkudziesięciu tysięcy sztuk rocznie.

Omawiany tom, pomimo wspomnianych na początku braków, stanowi podstawowe wydawnictwo w zakresie historii rolnictwa, górnictwa, energetyki i włókiennictwa europejskiego.

I. Turnau